

*Яворська Т.І, к.е.н., доцент, докторант
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»*

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ

Анотація: розглянуто сучасні тенденції розвитку фермерських господарств в Україні та накреслено шляхи підтримки їх конкурентоспроможності

Фермерство, як форма господарювання, яка притаманна передовим країнам світу, розвивається і в Україні. Фермерських господарств налічується понад 43 тис., у користуванні яких знаходиться 4 млн. га сільськогосподарських угідь, середній розмір кожного складає 84,6 га сільськогосподарських угідь. Ця форма господарювання за площею відповідає високоефективній моделі ведення фермерства у європейських країнах, де середній розмір господарства складає 18 га, у Великобританії – 70, Німеччині – 32, у тому числі на нових землях (колишня НДР) – 197 га, з яких 20% землі використовують господарства середнім розміром 714 га і 50% - 1751 га. Проте, на думку Месель - Веселяка В.Я., слід констатувати той факт, що фермерство як форма господарювання в Україні ще недостатньо розвинена. На 100 га сільськогосподарських угідь фермери у 2008 році виробили продукції на 149 тис. грн., тоді як сільськогосподарські підприємства – на 246, а особисті селянські господарства – на 358 тис. грн. [1]

За 1995 - 2008 роки середня площа сільськогосподарських угідь, яка припадає на одне фермерське господарство, зросла на 87,4 га, або майже у п'ять разів і склала 110 га. В динаміці спостерігається тенденція збільшення розмірів земельних площ, наданих фермерським господарствам, що є важливим

показником їх розвитку. Саме цей показник є основою концентрації виробництва – процесу, який відбувається у сільському господарстві всіх країн світу.

До розширення розмірів виробництва прагнуть всі підприємці, і фермерські господарства в цьому плані також не є виключенням. Проте, потенційні представники малого бізнесу розуміють, що без інвестицій у сьогоденній кризовій ситуації його розвиток практично неможливий. У якості інвесторів можуть бути закордонні і вітчизняні фірми і підприємства, банки і інші фінансові організації, що здійснюють кредитування інвестиційних проектів і взаєморозрахунки між учасниками інвестиційної діяльності.

Однак наведений перелік інвесторів, на нашу думку, малоімовірно буде вкладати гроші для підтримки і розвитку фермерських господарств, особливо малих розмірів. В умовах ринку і закордонних, і вітчизняних інвесторів цікавлять гарантованість повернення кредитів і максимальна окупність проекту. Тому для кредитування фермерських господарств, а можливо і інших суб'єктів малого бізнесу, доцільно створювати регіональні спільні гарантійні фонди, так звані «центри інвестування і кредитування». Такий захід допоможе оптимально розподілити ризики при оформленні кредитів між самими підприємцями, владою регіону та державним фондом підтримки підприємництва. До участі у створенні центрів можуть залучатися комерційні і фінансові структури областей і районів.

Особливо важлива роль у досягненні ефективного розвитку фермерських господарств належить обслуговуючим кооперативам, які зможуть подолати ті проблеми, які сільськогосподарські виробники не можуть вирішити поодиночі. Як свідчить досвід діяльності фермерських господарств, саме об'єктивні умови їх розвитку зумовлюють необхідність об'єднання з різними формами господарювання для створення власних структур з переробки та реалізації продукції, організації виробничо – технічного обслуговування тощо. Кооперація фермерів дозволить їм не тільки більш ефективно використовувати

власні незначні ресурси та раціонально розподіляти свої сили, але й суттєво підвищувати результативність свого виробництва.

Фермер для підтримки конкурентоспроможності свого господарства також повинен чітко орієнтуватися у ринкових умовах, вміти швидко вирішувати існуючі проблеми на основі збору і аналізу необхідних даних. В цьому плані впровадження і ефективне функціонування дорадництва дозволить забезпечити фермерів необхідною інформаційно-технологічною підтримкою.

Важливим фактором підтримки фермерських господарств є забезпечення дієвості механізму їх кредитування. Український державний Фонд підтримки фермерських господарств повинен бути першочерговою підтримкою для невеликих фермерських господарств та забезпечити справедливий розподіл фінансів за схемою зрозумілою та доступною для кожного фермера. Часто кошти Фонду спрямовуються тим господарствам, які і так є більш конкурентоспроможними та мають стабільні показники ефективності виробництва. В той час, коли у першу чергу їх необхідно спрямовувати на оновлення складу основних засобів та диференціацію виробництва у невеликих фермерських господарствах.

Фермер має найвищу із можливих мотивацію до ефективної праці, особисто зацікавлений у високих результатах господарської діяльності і несе за неї особисту відповідальність. Проте для становлення такого виду малого бізнесу у сільському господарстві України як фермерство, крім почуття відповідальності за власну справу, необхідна не просто формальна нормативна правова база, а реальні закони, які змогли захищати селянина від будь-яких посягань на його приватну власність та дієва підтримка держави.

1. Організаційно – економічні трансформації в аграрному виробництві: матеріали Дванадцятих річних зборів Всеукраїнського Конгресу вчених економістів-аграрників, 25-26 лют. 2010 р. Київ. / Редкол.: П. Т. Саблук та ін. - К.: ННЦ «ІАЕ», 2010 – С.11-36